

*Шепеленко О. Г.
м. Харків, Україна*

НАУКОВО-ТЕХНОЛОГІЧНА ВЗАЄМОДІЯ РОСІЇ ТА УКРАЇНИ

Прикордонне співробітництво є однією з найбільш ранніх форм міжнародної діяльності регіонів. Необхідність подолання кордонів та розвитку економічних зв'язків визначало і визначає історичні функції прикордонних регіонів. Про потенціал прикордонного та міжрегіонального співробітництва може свідчити той факт, що розрив міжрегіональних зв'язків на пострадянському просторі на початку 90-х років, за оцінками експертів, обумовив не менш 50 % загального спаду виробництва в колишніх республіках СРСР. Ми відчуваємо важливість прикордонного розвитку і зараз, у час глобальних інтеграційних процесів. Європейські розвинуті країни вже визнали необхідність проводити узгоджену регіональну інноваційну політику з ціллю досягнення ще більшого синергетичного ефекту, побудови конкурентоспроможної економіки у світі, яка ґрунтувалась би на знаннях.

Діяльність організацій прикордонних регіонів багатогранна та має різний вплив на економічне, політичне та культурне життя прикордонних регіонів. З одного боку, діяльність організацій прикордонних регіонів пов'язана з вирішенням суто місцевих проблем – здійснення соціальних і культурних зв'язків населення прикордонних регіонів, прикордонна торгівля, спільне вирішення комунальних та екологічних питань, надання медичних, освітніх та культурних послуг і т.д. На більш високому рівні організації прикордонних регіонів виконують загальнодержавні функції такі, як транспортні, охорона кордонів та забезпечення захисту національного економічного простору, запобігання і ліквідація наслідків стихійних лих і т.д. Ще одне завдання організацій прикордонних регіонів пов'язане з прямою і посередницькою зовнішньоекономічною діяльністю прикордонних регіонів, обсяги якої залежать від економічного потенціалу, структури господарства, розвитку міжнародної транспортної інфраструктури в порубіжних регіонах [9].

Зникнення прикордонних бар'єрів між країнами Європи багато в чому стало результатом розвитку прикордонних регіонів на основі Європейської Рамкової Конвенції про транскордонне співробітництво між територіальними общинами або властями від 1980 р. Підписання цієї Конвенції, в свою чергу, стало наслідком створення митного союзу. Надалі діяльність транскордонних регіонів та транскордонних інституцій, однією з форм яких є широко відомі єврорегіони, стала стимулювати європейську інтеграцію. Перший єврорегіон заснований в 1958 році («EUREGIO»). Цікаво, що експерти Ради Європи використали поняття «єврорегіон» тому, що в римському праві поняття «регіон» (Regio) використовувалося для географічного позначення будь-якої територіальної ідентичності, але не її державної приналежності та / або адміністративного устрою [9].

На відміну від Європи, розпад СРСР спричинив появу безлічі міждержавних кордонів, що поділили єдиний в минулому економічний простір. Повністю контактні в умовах СРСР міжреспубліканські кордони набули властивості бар'єрності міждержавних кордонів. Регіональні організації, що виникли на пострадянському просторі – СНД, ЄврАзЕС, та інші, не змогли зупинити зростання нових прикордонних бар'єрів [5]. Міжнародне науково-технічне та інноваційно-технологічне співробітництво позитивно впливає на конкурентоспроможність підприємств і просування сучасних передових технологій на внутрішні ринки. Прико-

рдонне співробітництво та сениргетика знань дозволили б країнам колишнього СРСР вийти на новий рівень знань, досягнути сталого економічного розвитку.

На цей час потребує досконального вивчення процес адаптації Росії та України до глобальних тенденцій технологічної інтеграції, а також актуальними є дослідження досвіду країн східної Європи з цього питання з метою удосконалення та застосування в Україні.

Процес трансплантації інститутів єврорегіонів країнами східної Європи відбувається у два етапи. Спочатку формуються єврорегіони на кордонах з країнами-членами ЄС (Польща-Німеччина, Чехія-Німеччина, Австрія-Угорщина, Болгарія-Греція тощо), а потім починається процес формування єврорегіонів на інших кордонах (Польща-Чехія / Словаччина / Україна / Білорусія / Росія; Чехія-Словаччина / Польща, Угорщина-Румунія / Югославія / Україна / Словаччина тощо). Таким чином, досвід, набутий на кордонах з країнами-членами ЄС переноситься на інші прикордонні території. Подібний процес спостерігається і в Україні – досвід формування єврорегіонів на західному кордоні («Карпатський єврорегіон», єврорегіони «Буг», «Нижній Дунай», «Верхній Прут») переноситься на північний, східний і південний кордони, де потім засновуються єврорегіони «Дніпро», «Слобожанщина» та інші [4].

У 1995 Україна підписала Європейську Рамкову конвенцію про транскордонне співробітництво між територіальними общинами або властями, а парламентські слухання «Про інтенсифікацію співробітництва з Європейським Союзом у рамках єврорегіонів та перспективи транскордонного співробітництва», які відбулися 16 травня 2007 року у Верховній Раді України, визначили основні проблеми транскордонного співробітництва і створили основу для прийняття подальших рішень щодо перспектив їх розвитку [2]. У 2004 році був прийнятий базовий Закон України «Про транскордонне співробітництво» [3], який визначив єврорегіон як організаційну форму співробітництва адміністративно-територіальних одиниць європейських держав, що здійснюють транскордонне співробітництво на основі багатосторонніх угод. Таким чином поступово напрацьовується досвід функціонування єврорегіонів в Україні [1]. Так, починаючи з 1993 року, в Україну було засновано вісім єврорегіонів: «Буг», «Верхній Прут», «Нижній Дунай», «Карпатський», «Дніпро», «Ярославна», «Донбас» та «Слобожанщина». На цей час активно розвиваються єврорегіони за участю України та Росії: «Слобожанщина» (2003 р.), до складу якого входить Харківська та Белгородська області, «Ярославна» (2006 р.) у складі Курської області та Сумської областей, «Дніпро» (2003 р.) у складі Гомельської, Чернігівської та Брянської областей, «Донбас» (2010 р.) у складі Ростовської та Луганської областей. Розглядається питання створення єврорегіону «Санкт-Петербург – Львів – Краків». Органи влади Львова і Санкт-Петербурга підписали договір про співпрацю, одним з пунктів якого є розвиток туристичних відносин між містами. Як ми бачимо, Росія входить майже у половину усіх євро регіонів, до складу яких входить Україна. Аналогічна ситуація склалась і з російськими євро регіонами, і це не дивно. Відносини України і Росії завжди були близькими та обумовлені такими факторами [8]:

- високий ступінь виробничої інтеграції, що склалася протягом багатьох десятиліть, загальна система галузевого та територіального поділу праці та кооперування виробництва;

- активне співробітництво українських і російських підприємств військово-промислових комплексів, співробітництво в галузі авіапромисловості, суднобудування, автомобілебудування, аерокосмічній галузі і т.д.;

- висока залежність від постачання паливно-енергетичних ресурсів (ПЕР). За рахунок російських енергоносіїв покривається 100 % потреби України в ядерному паливі, близько 75 % – сирій нафти і майже 50 % – природному газі. Власний видобуток покриває 10–12 % потреби в нафті та 20–25 % – у природному газі.

Як і Україна, у 2003 році Росія підписала Європейську Рамкову конвенцію про транскордонне співробітництво між територіальними общинами або властями, а у 2008 році Російська Федерація ратифікувала Додатковий протокол і Протокол № 2 до Мадридської конвенції. На цей час в Росії функціонують наступні євро регіони: «Карелія» (Республіка Карелія), «Псков-Лівонія» (муніципальні заклади освіти Псковської області), «Балтика», «Саулі», «Німан», «Лина-Лава», «Шешупе» (усі – муніципальні заклади освіти Калінінградської області), «Дніпро» (Брянська область), «Слобожанщина» (Білгородська область), «Ярославна» (Курська область), «Донбас» (Ростовська область). Останні два євро регіону активно співпрацюють з Асоціацією європейських прикордонних регіонів. Можна сказати, що Рада керівників прикордонних областей Республіки Білорусь, Російської Федерації та України також є євро регіоном. У 1994 році Рада прийняла статут і створила робочий орган (Виконком), що є характерним для прикордонного співтовариства по типу євро регіону.

Представники ради Європи, політичної еліти України та Росії відзначають, що загалом євро регіони сприяють розвитку співпраці між органами влади, але органи управління нижчих ланок фактично вилучені з системи транскордонного співробітництва у євро регіонах Росії та України. У них відсутні підрозділи, метою яких є робота з населенням та сприянню залученню коштів для реалізації транскордонних проектів окремими організаціями, підприємствами, а також моніторингові комісії. Поточну діяльність ведуть підрозділи органів влади, а не відокремлені структури.

Крім організаційних проблем, існують і концептуальні проблеми розвитку регіонів. В час, коли наука перетворилася в одну з головних ланок системи продуктивних сил, євро регіони за участю України та Росії не вважають за необхідне залучати наукові досягнення для подальшого розвитку регіонів. Науково-технічний прогрес став рушійною силою інтенсивного економічного росту, відтіснивши на другий план традиційні фактори екстенсивного розвитку – працю та капітал, чисельність населення, запаси корисних копалин, клімат тощо. Добробут тієї чи іншої країни або регіону, тривалість і якість життя громадян, позиції на світовому ринку, національна безпека – все це визначається головним чином її науково-технічним потенціалом (НТП).

Нажаль, в Україні та Росії, як і в інших країнах СНД, напрямок розвитку на основі інвестицій характеризується вкладеннями капіталу не в підвищення конкурентоздатності окремих галузей країни, а в їхнє просте відтворення. У свою чергу, в українській економіці інвестицій не вистачає навіть на просте відтворення, унаслідок чого зростає питома вага зношених основних фондів, підвищується їхня аварійність.

Пріоритет повинен бути відданий не розвитку країни на основі факторів виробництва та інвестицій, а розвитку на основі активізації інноваційної діяльності в області базових наукомістких галузей народного господарства, що є рушіями розвитку економіки. Фактори виробництва й інвестиції є засобами науково обґрунтованої інноваційної діяльності, а не її метою.

З появою нових активних учасників світової економіки стійкий розподіл інвестицій між країнами, де домінували Євросоюз, Японія та США, перетворюється у багатополнос-

ний світ із значною кількістю наукових центрів у різних країнах світу. Динамічно в області наукових розробок розвиваються країни Азії, що має вираз, перш за все, в значному підвищенні витрат на наукові дослідження. Країни Азії (в першу чергу, Китай, Індія, Південна Корея) з 2002 по 2007 рік збільшили свою частку в загальносвітовому обсязі з 27 до 32 відсотків. У той же час Євросоюз, Японія та США констатували спад.

З 2000 по 2007 рік доля у витратах на НІОКР по відношенню до ВВП збільшилася в Китаю, Сінгапурі, та особливо, в Північній Кореї. Але у Німеччині, Франції, Великій Британії вона залишалася стабільною та знизилася в США та Росії [10].

У економіці, що є глобалізованою, інтелект став новою формою власності й основою для створення та накопичення багатства. Таким чином, глобальна економіка вступила в період інтелектуальної економіки («економіки знань»). Одним з найголовніших механізмів фінансування ЄС у підтримці та забезпеченні суспільної дослідницької роботи у межах ЕС є Рамочні Програми. З їх допомогою ЄС надає гранти підприємствам або організаціям (приватним чи державним) усіх розмірів для суспільних досліджень та розробок. На цей час проходить Сьома Рамочна Програма (РП7, 2007–2013).

Моніторинг передових міжнародних досліджень за участю українських партнерів являє собою великий стратегічний інтерес. У рамках РП4-РП6 було ідентифіковано 24 проекти, у яких брали участь українські підприємства та організації. За нашими оцінками, це являє близько четвертої частини усіх українських учасників у Рамкових програмах ЄС по НДДКР. До 50 % українських учасників у цих програмах приходиться на київські організації та підприємства, на другому місці йдуть севастопольські академічні та відомчі НДІ – 20 % учасників. Російські підприємства та організації приймали участь у 32 проектах.

Багато проектів за участю українських організацій були пов'язані з галуззю вивчення, прогнозування та управління навколишнім середовищем (одинадцять проектів). Нанонауки та нанотехнології були представлені у шістьох проектах. Майже усі проекти ґрунтуються на використанні або розвитку сучасних інформаційно-телекомунікаційних технологій. Така тенденція просліджується і у російських проектах. По закінченню РП 6, українські та російські організації отримали більше можливостей для співробітництва з європейськими організаціями. Сьома рамкова програма Євросоюзу (РП7), що розпочалась 1 січня 2007 р., має за мету збільшення темпів економічного зростання та підвищення конкурентоспроможності об'єднаної Європи в знаннях, інноваціях, використанні людського капіталу. Як і Шоста рамкова програма, вона призначена для розвитку Європейського дослідницького простору (European Research Area – ERA). Механізми функціонування програми відкривають широкі можливості для міжнародної співпраці. У 2007 році Росія та Україна підписали накази про створення національних контактних пунктів Сьомої рамкової програми Єврокомісії. Таким чином, рамкові програми ЄС – найголовніший з інструментів, що забезпечують інтеграцію вчених до європейського дослідницького простору. Крім цього, вступ до наукового інноваційного простору – це один з кроків до вступу у Євросоюз. За підсумками РП6 Росія стала першою серед країн, що не є членами ЄС, по кількості виконаних проектів (402 наукові установи брали участь у проектах РП6 із загальним фінансуванням понад 45 млн. євро). Україна зайняла 10-е місце у списку, виконавши 93 проекти із загальним обсягом фінансування 6 млн. євро.

Сьома рамкова програма стане важливим механізмом інтеграції України та Росії в Європейський економічний простір, розвитку партнерства з Європейським Союзом, сприяє підвищенню стандартів життя в країні. Досвід країн Центральної, Східної Європи і Бал-

тії свідчить про те, що вони ефективно впоралися з євроінтеграційними завданнями, і як результат – зараз ці держави успішно вирішують питання свого сталого розвитку.

Список літератури: 1. Внукова Н. Транскордонні кластери і транскордонні об'єднання як форми транскордонного співробітництва // Вісник Львів. УН-ТУ Серія міжнародні відносини. – 2008. – № 25. – С. 295–303. 2. Комков Н. И., Балаян Г. Г., Бондарева Н. Н. Проблемы и перспективы информационно-технологического сотрудничества РФ и Украины в условиях глобального экономического кризиса // Научные труды УРАН ИНП РАН. М: МАКС-Пресс, 2009. 3. Комков Н. И., Федулова Л. И., Балаян Г. Г., Бондарева Н. Н. Состояние и перспективы инновационно-технологического сотрудничества предприятий РФ и Украины // Научно-аналитический журнал. 2010. № 2. 4. Мікула Н. Єврорегіони: досвід та перспективи. – Львів: ІРД НАН України, 2003. – 222 с. 5. Научно-технологическое взаимодействие России и Украины: прогнозирование возможностей и механизмы их реализации. – ИНП РАН России, 2011. № 4. 6. Федулова Л. И. Состояние и перспективы инновационно-технологического взаимодействия Украины и России: потенциал Украины // Проблемы прогнозирования. 2009. № 4. 7. Федулова Л. И. Технологический императив сотрудничества Украины и России // Научно-практический журнал. Модернизация, инновации, развитие. 2010. № 3. 8. Цветков В. А. Россия и Украина: перспективы сотрудничества. Украина – Информационно-аналитический мониторинг. – Февраль 2009. – № 3 (23). 9. Концепция межрегионального и приграничного сотрудничества государств – участников Содружества Независимых Государств. URL: <http://sngcom.ru/key-issues/cross-border-cooperation/concept-cis>. 10. Economist Intelligence Unit. URL: <http://www.eiu.com/public/>.

*Юрченко Н. С.
г. Харьков, Украина*

ИСТОРИЧЕСКАЯ ПАМЯТЬ О ВЕЛИКОЙ ОТЕЧЕСТВЕННОЙ ВОЙНЕ: ТЕНДЕНЦИИ И ФАКТОРЫ ЕЕ СОХРАНЕНИЯ ДЛЯ ЕДИНСТВА БРАТСКИХ НАРОДОВ

Вот уже 70 лет отсчитал календарь с того дня, когда началась Великая Отечественная война советского народа (1941–1945 гг.) против фашистской Германии. Уходят из жизни её активные участники, в массовое сознание всё чаще внедряются искаженные факты и события тех трагических и победных лет, забвению предаются истинные герои Великой Победы и дегероизируются иные личности.

Что сегодняшнее общество знает об этом эпохальном событии XX века, что оно пытается сделать для сохранения памяти о войне для будущего поколения?... К сожалению, сегодня над этими и другими вопросами задумываются далеко не многие [1]. Уроки Великой Отечественной войны имеют огромное значение для нас, особенно сейчас, когда есть такое сильное стремление их принизить, извратить и забыть как в нашем государстве, так и в других. С этой целью и наносится ощутимый удар по исторической памяти о войне.

Память о Великой Отечественной – это память, прежде всего о великом советском народе, защитившем своё Отечество и внесшем огромный вклад в разгром фашистских